

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

VYBRANÁ TÉMATA

Brexit a role národních parlamentů

K aktuálním otázkám ohledně vystoupení Spojeného království z Evropské unie a monitorování procesu národními parlamenty

Obsah:

VÝSLEDKY REFERENDA.....	3
K POVAZE REFERENDA	4
POZADÍ REFERENDA	4
PRÁVNÍ ZÁKLAD VYSTOUPENÍ Z EU 4	
DALŠÍ POSTUP	7
POSTUP VE SPOJENÉM KRÁLOVSTVÍ ..	7
POSTUP V RÁMCI EU	8
POHLED A POSTUP V RÁMCI V4	9
POSTUP V RÁMCI ČR.....	10
BREXIT A NÁRODNÍ PARLAMENTY	10
SLEDOVÁNÍ BREXITU NÁRODNÍMI PARLAMENTY	10
O CO NÁRODNÍ PARLAMENTY PŘÍŠLY VLIVEM BREXITU.....	11
K DOPADŮM BREXITU	12
MOŽNÉ BUDOUCÍ SCÉNÁŘE	12
DOPADY NA EU A ČR.....	14
ZDROJE.....	15

Vybraná témata č. 10/2016
říjen 2016
autor: Eva Balounová

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: VYBRANÁ TÉMATA
Název: Brexit a role národních parlamentů	Typ edice: online, ISSN 2533-414X
Autoři: Balounová, E.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3
Číslo: Vybraná témata č. 10/2016	První vydání edice: leden 2005
Datum: říjen 2016	Frekvence vydání edice: nepravidelná
Klíčová slova: brexit; národní parlamenty; Spojené království; vystoupení z EU	Zaměření: aktuální témata relevantní pro činnost Parlamentu České republiky
	Jazyk: CZ
	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Shrnutí

Práce si klade za cíl přiblížit výsledky a pozadí červnového referenda o setrvání Spojeného království v Evropské unii. Jelikož výsledek referenda je pro odchod Spojeného království z Unie, práce přibližuje proces vystoupení, tak jak je upraven primárním právem EU. Práce rovněž shrnuje události, které od červnového referenda proběhly, a to ve Spojeném království, EU, České republice a Visegrádské skupině. Práce se rovněž snaží přiblížit aktivity národních parlamentů věnující se sledování problematiky. Je stručně shrnut mechanismus červené karty, jehož návrh výsledkem referenda přestal být aktuální, nicméně může být inspirací pro národní parlamenty, o čem do budoucna uvažovat. Závěrem jsou představeny možné budoucí scénáře uspořádání vztahů UK-EU a stručně i možný ekonomický dopad na Českou republiku. Ten se samozřejmě bude odvíjet od nastaveného rámce. Předvídat další dopady se jeví nyní jako předčasné.

Obsah

VÝSLEDKY REFERENDA	3
K POVAZE REFERENDA	4
POZADÍ REFERENDA.....	4
PRÁVNÍ ZÁKLAD VYSTOUPENÍ Z EU.....	4
DALŠÍ POSTUP	7
POSTUP VE SPOJENÉM KRÁLOVSTVÍ	7
POSTUP V RÁMCI EU.....	8
POHLED A POSTUP V RÁMCI V4.....	9
POSTUP V RÁMCI ČR.....	10
BREXIT A NÁRODNÍ PARLAMENTY	10
SLEDOVÁNÍ BREXITU NÁRODNÍMI PARLAMENTY	10
O CO NÁRODNÍ PARLAMENTY PŘIŠLY VLIVEM BREXITU	11
K DOPADŮM BREXITU	12
MOŽNÉ BUDOUCÍ SCÉNÁŘE	12
DOPADY NA EU A ČR.....	14
ZDROJE	15

Výsledky referenda

Ve čtvrtek 23. června 2016 se voliči ve Spojeném království vyjádřili pro odchod z Evropské unie. Výsledek referenda je 52 %¹ voličů pro vystoupení, 48 %² pro setrvání. Hlasovací účast byla 72 %³ registrovaných voličů.

Výsledky hlasování se lišily v jednotlivých částech Spojeného království. V Anglii se vyslovilo 53,4 % voličů pro vystoupení z Evropské unie, ve Walesu 52,5 %. V Severním Irsku hlasovalo pro vystoupení 44, 2 % voličů, ve Skotsku dokonce jen 38 %. Zároveň volební účast byla v Severním Irsku a Skotsku nižší než v ostatních částech Spojeného království.⁴

¹ 51,9 %, což představuje 17 410 742 hlasů

² 48,1 %, což představuje 16 141 241 hlasů

³ 72,2 %

⁴ Volební účast 73 % v Anglii, 62,7 v Severním Irsku, 67,2 ve Skotsku a 71,7 ve Walesu

K povaze referenda

Referendum, které proběhlo v červnu 2016 ve Spojeném království, není právně závazné, má poradní charakter. Ačkoliv v minulosti bylo pořádáno referendum, které zavazovalo parlament, při přípravě letošního referenda nebylo k takovým krokům přistoupeno. Každopádně je upozorňováno na to, že si lze jen těžko představit lepší příklad opovrhování demokratickým řádem než nerespektování výsledku takového celostátního referenda.⁵ Proto se předpokládá, že se parlament bude výsledkem referenda řídit. Ačkoliv se objevují snahy o to výsledek zvrátit.⁶ Někteří také upozorňují na to, že EU již byla svědkem opakujících se referend.

Pozadí referenda

Spojené království je členským státem Evropské unie od 1. ledna 1973. Spojené království není členem eurozóny ani schengenského prostoru a projevuje se také zvýšenou citlivostí vůči sociální politice Unie a rezistencí vůči sociálním právům v Listině základních práv EU. V letech 1997 až 2010 vládla ve Spojeném království Labouristická strana, která byla Evropské unii otevřená. Vítězem voleb v roce 2010 se však stala Konzervativní strana vedená Davidem Cameronem. Konzervativní strana vyhrála volby i v květnu 2015 poté, co svoji předvolební kampaň spojila se slibem uspořádání referenda o setrvání v EU do konce roku 2017.

Cameronovým cílem však vystoupení z EU nebylo, proto se snažil v mezidobí znovu vyjednávat postavení Spojeného království v EU, a tím přesvědčit občany, aby volili v referendu pro setrvání v Unii. V listopadu 2015 Cameron poslal dopis předsedovi Evropské rady Donaldu Tuskovi, kde představil své návrhy, které měly směřovat k větší konkurenceschopnosti EU, k uspořádání ekonomických záležitostí tak, aby nebylo o státech, jež nejsou členy eurozóny, rozhodováno bez nich, k větší suverenitě Spojeného království a národních parlamentů a k upravení otázky migrace v rámci EU, zejména v oblasti sociálního zabezpečení.

K dohodě o těchto požadavcích došlo na summitu Evropské rady v únoru 2015, kdy byl přijat soubor ujednání, který tvoří přílohu standardních závěrů Evropské rady.⁷ Tato ujednání měla nabýt účinku v den, kdy vláda Spojeného království oznámí generálnímu tajemníkovi Rady, že se Spojené království rozhodlo zůstat členem Evropské unie, a měla zaniknout, pokud by výsledkem referenda ve Spojeném království bylo, že Spojené království má z Evropské unie odejít (*should the result of the referendum in the United Kingdom be for it to leave the European Union, the set of arrangements will cease to exist*).⁸

Právní základ vystoupení z EU

Vystoupení z Evropské unie je upraveno primárním právem, konkrétně v článku 50 Smlouvy o Evropské unii (dále jako SEU), kde se v odstavci 1 praví, že „Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.“ Dle článku 50 SEU členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. Toto oznámení je formálním zahájením výstupových jednání. Pro toto oznámení není od okamžiku učinění rozhodnutí stanovena žádná časová lhůta. Toto rozhodnutí probíhá dle ústavních předpisů daného členského státu.

⁵ Richard Ekins: The Legitimacy of the Brexit Referendum

⁶ PŘ. Parlament bude muset zrušit Zákon o Evropských společenstvích z roku 1972; někteří mají za to, že členové parlamentu tak nemusí učinit, pokud se domnívají, že je to v zájmu Spojeného království (více [zde](#)).

⁷ Dostupné [zde](#)

⁸ K obsahu těchto ujednání a posílení role národních parlamentů viz Balounová, Syllová: Právní posouzení dohody o novém řešení pro Spojené království v rámci Evropské unie z hlediska posílení úlohy národních parlamentů. Únor 2016. Parlamentní institut

Odstavec 2 článku 50 SEU dále stanoví, že Unie s ohledem na pokyny Evropské rady sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Uní. Tato dohoda se sjednává v souladu s čl. 218 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie.⁹ Jménem Unie ji uzavře Rada, která rozhoduje kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Evropského parlamentu. Samotné vyjednávání bude tedy prováděno Evropskou komisí dle pokynů Evropské rady, na kterých se Evropská rada dohodne jednomyslně. Poté bude dohoda schválena v Radě kvalifikovanou většinou.

Odstavec 3 čl. 50 SEU stanoví, že Smlouvy přestávají být pro dotyčný stát použitelné dnem vstupu dohody o vystoupení v platnost, nebo, nedojde-li k tomu, dva roky po oznámení jeho záměru vystoupit Evropské radě. Tato lhůta může být prodloužena jednomyslně Evropskou radou po dohodě s dotyčným členským státem.

Člen Evropské rady nebo Rady, který zastupuje vystupující členský stát, se ve výše uvedených případech nepodílí na jednání ani rozhodnutí Evropské rady či Rady. Jinak je ale vystupující členský stát stále členem Unie až do okamžiku vystoupení dle výše zmíněného odstavce.

Ministerstvo zahraničních věcí vypracovalo analýzu právních aspektů vystoupení UK z EU, z níž vyplývají následující čtyři závěry:

1. Členství UK v EU nelze ukončit prostou výpovědí smlouvy o přistoupení UK k EU.

Tento názor se opírá o ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu, že „tato úmluva se vztahuje na každou smlouvu, která je zakládající listinou mezinárodní organizace, a na každou smlouvu přijatou v mezinárodní organizaci, bez újmy všech příslušných pravidel dané organizace.“ Vídeňská úmluva o smluvním právu však umožňuje odstoupení strany smlouvy od smlouvy „kdykoliv se souhlasem všech stran po poradě s ostatními smluvními státy.“ Je tedy otázkou, zda by přece jen nemohlo být odstoupení se souhlasem stran učiněno, tento postup se však nepředpokládá.¹⁰

2. Je nezbytné postupovat dle článku 50 Smlouvy o Evropské unii, přičemž se nabízí dvě alternativy: (i) jediná dohoda o podmínkách vystoupení a současně o rámci budoucích vztahů EU-UK a (ii) jedna dohoda o podmínkách vystoupení a jedna či více smluv upravujících rámec budoucích vztahů EU-UK (všechny smlouvy by měly být právně provázané, aby vstoupily v platnost ve stejný okamžik).

V případě (i) by dohodu jménem Unie uzavřela Rada, a to kvalifikovanou většinou bez účasti UK a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu.¹¹ V případě (ii) je charakter druhé smlouvy

⁹ Rada dává zmocnění k zahájení jednání, vydává směrnice pro jednání, dává zmocnění k podpisu dohod a uzavírá je. Komise, nebo týká-li se zamýšlená dohoda výlučně nebo zejména společné zahraniční a bezpečnostní politiky, vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku podává Radě doporučení a Rada přijme rozhodnutí, kterým dá zmocnění k zahájení jednání a v závislosti na předmětu zamýšlené dohody jmenuje vyjednaváče nebo vedoucího vyjednaváčského týmu Unie.

¹⁰ To, že by bylo možné tohoto ustanovení použít, se nedomnívá ani studie House of Commons Library – Brexit: how does the Article 50 process work?

¹¹ Pokud by nebyly zasaženy vnitrostátní pravomoci členských států.

či smluv upravujících rámec budoucích vztahů EU-UK otevřený. Někteří se domnívají, že znění spíše odpovídá verzi (ii) – toto se opírá o německé znění čl. 50 SEU.¹²

Co by mělo být obsahem dohody či dohod není v primárním právu upraveno. Analýza MZV předpokládá, že obsahem bude řada přechodných ustanovení upravující postupný přechod z plného členství na volnější formu navázání na EU.

MZV upozorňuje, že pro EU by sice na jednu stranu bylo výhodné zachovat si co nejužší vazbu na trh UK, jakož i možnost opřít se o zahraničně politický kapitál UK včetně jeho obranných kapacit a informací od tajných služeb, na druhou stranu nemůže jít EU „tak daleko, že by za to UK nabídla Evropu *à la carte*, protože tím by povzbudila odstředivé tendence některých dalších členských států.“

Vláda upozorňuje, že „zásadním okamžikem, který předurčí obsah budoucí dohody a který není radno podcenit, bude formulování pokynů Evropské rady ve smyslu čl. 50 odst. 2 SEU. Je to jediný procesní stupeň, kdy je na úrovni EU rozhodováno konsensem“ (tedy jednomyslně). „Pokud si tedy ČR vymezí pro vyjednávání nějaké *red lines*, toto je nejvhodnější fáze, kdy požadovat jejich zohlednění. V pozdějších fázích bude ČR muset hledat více spojenců pro jejich prosazení.“

3. Vystoupení UK z EU si vyžádá změnu zakládacích smluv EU, která by měla proběhnout separátně dle čl. 48 SEU.

Ačkoliv si vystoupení UK z Unie vyžádá změnu primárního práva EU, tyto změny budou spíše technické. Institucionální ustanovení pravděpodobně budou moci zůstat nedotčena. Přestože se sama dohoda o podmínkách vystoupení stane součástí primárního práva, není dle analýzy MZV možné zahrnout do ní revizi zakládacích smluv. Analýza rovněž pro případy, že by mohla být politická vůle takto postupovat, uvádí, že by bylo možné argumentovat tím, že je třeba rozlišit změnu primárního práva (*amendment*) na jedné straně a jeho prostou technickou adaptaci (*adjustment*) na straně druhé. V takovém případě by za technickou adaptaci bylo možné považovat takové úpravy textu, kdy by byla odstraněna odvolávka na UK bez toho, aby text musel doznat dalších změn a přijaté řešení bylo výsledkem politické volby. MZV upozorňuje na úskalí takového řešení – touto cestou by nakonec mohly projít i změny, které by měly být provedeny výhradně postupem dle čl. 48 SEU. Dle názoru MZV však nelze vystoupení UK podmínit změnou primárního práva, neboť právo na vystoupení je v zásadě jednostranné právo (vystupujícího) členského státu. Změna primárního práva by proto na vystoupení měla navázat; pokud bude realizována řádným postupem, vyžádá si ratifikaci všemi členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.

4. Pokud by se Skotsko oddělilo od UK, nemohlo by se stát automaticky členem EU. Muselo by k EU přistoupit na základě čl. 49 SEU.

K tomuto bodu analýza MZV předvídá, že pokud by se Skotsko osamostatnilo před vystoupením UK z EU, šlo by pravděpodobně o jednodušší jednání, než pokud by se tak stalo po vystoupení UK z EU.

¹² Zdroj: The proces of withdrawing from the European Union, House of Lords, published 4 May 2016, str. 10

Ačkoliv se krátce po červnovém referendu objevily hlasy pro osamostatnění Skotska, nebyly skutečně žádné reálné kroky v tomto ohledu. Zaznívají také hlasy, že by se Skotsko mělo zapojit do vyjednávání o Brexitu a využít ho pro upevnění svojí pozice.

Ve vztahu k Brexitu se tedy očekávají tři kroky:

- Vyjednání rámce budoucích vztahů UK s EU (zde se předpokládá, že pro začátek bude sjednáno tak, aby nebyla potřeba ratifikace členskými státy);
- Dohoda o podmínkách vystoupení (zde se očekává řešení řady technických otázek jako např.: ukončení příspěvků UK do rozpočtu EU, otázky občanů UK žijících v EU a občanů EU žijících v UK, otázka občanů UK pracujících v institucích EU, otázka zástupců UK v těchto institucích, relokace agentur EU z UK, otázky ukončení činnosti UK v Europolu, Frontexu, otázky hraničních kontrol, atp.)¹³;
- Návazná změna primárního práva.

Otázkou je, kolik dokumentů bude tyto tři úkony tvořit. Článek 50 SEU nezmiňuje explicitně možnost přerušit proceduru vystoupení z Unie, proto se vláda ČR domnívá, že Spojené království může teoreticky kdykoliv během doby vyjednávání stáhnout své oznámení záměru vystoupit z EU.¹⁴ Pokud by následně Spojené království požádalo o vstup do EU, podléhala by tato žádost postupu předpokládanému primárním právem.

Další postup

Postup ve Spojeném království

Vzápětí po vyhlášení výsledků referenda premiér David Cameron oznámil, že odstoupí z funkce premiéra. Již 13. července byla jmenována nová britská premiérka Theresa Mayová, která se hned proslavila svým výrokem „*Brexit means Brexit*“ (Brexit znamená Brexit). Mezitím přes 4 miliony Britů podepsalo petici za nové referendum, vláda však petici odmítla. Ve Spojeném království bylo zřízeno Ministerstvo pro vystoupení z Evropské unie, jehož ministrem je David Davis, rovněž bylo zřízeno Ministerstvo pro mezinárodní obchod. Ministrem pro zahraniční věci a věci Commonwealthu se stal Boris Johnson, který stál v čele kampaně za vystoupení v rámci Konzervativní strany.

Podle posledních zpráv se Boris Johnson nechal slyšet, že očekává oznámení záměru vystoupit Spojeným královstvím na začátku roku 2017, přičemž očekává vystoupení do 2 let (do voleb do EP v roce 2019).¹⁵ Nicméně toto pravděpodobně nelze považovat za oficiální prohlášení britské vlády. Premiérka Theresa Mayová se již rovněž vyjádřila, že Spojené království se hodlá vzdát svého předsednictví v Radě EU v druhé polovině roku 2017. Začátkem podzimu se i premiérka Teresa Mayová konečně vyjádřila k oznámení záměru vystoupit z EU – takové oznámení očekává do konce března 2016.

Očekává se tedy oficiální oznámení záměru vystoupit z EU, které odstartuje dvouletou lhůtu. Ačkoliv lhůta může být prodloužena, lze očekávat, že ze strany UK bude snaha proces ve dvouleté lhůtě stihnout, jelikož prodloužení by záviselo na rozhodnutí všech členů EU. Ohledně zahájení

¹³ Zdroj: Everything you need to know about Article 50 (but were afraid to ask), Andrew Duff, 4 July 2016, verfassungsblog.de/brexit-article-50-duff/

¹⁴ Čerpáno ze stránek vlády ČR k Brexitu

¹⁵ Více viz [zde](#)

procesu dle čl. 50 SEU nepanuje shoda, kdo může takové rozhodnutí udělat, resp. zda premiér Spojeného království bude potřebovat souhlas parlamentu. Vláda Spojeného království se domnívá, že souhlas parlamentu k učinění oznámení již nepotřebuje. Na konci září 2016 soud nařídil zveřejnění argumentů pro toto tvrzení, jelikož vznikla iniciativa, která se domnívá, že poslední slovo by měl mít parlament, jako suverén. Názory na to, že již není potřeba souhlasu parlamentu k zahájení vystupovacího procesu, se opírají např. o to, že parlament schválil zákon o EU referendu v roce 2015 s vědomím toho, že vláda se bude výsledkem referenda řídit, atp.¹⁶

Britský parlament ale bude hrát klíčovou roli při schvalování dohody (a to jak dohody o vystoupení, tak dohody o budoucím uspořádání), jakožto mezinárodní smlouvy, která bude podléhat klasickému ratifikačnímu procesu. Zároveň bude parlament hrát významnou roli při úpravách právního řádu z důvodu Brexitu.¹⁷ Výchozím bodem bude zrušení zákona o Evropských společenstvích z roku 1972. Hovoří se o tom, že bude vydán tzv. velký zrušovací zákon (Great Repeal Bill), který by měl ukončit přednost práva EU před vnitrostátním anglickým právem a bude rovněž začleňovat právo EU do práva Spojeného království, jehož části poté budou předmětem úvahy, zda je zachovat, změnit nebo zrušit.¹⁸

Postup v rámci EU

V pátek 24. června 2016 se sešlo předsednictvo Evropského parlamentu, aby připravilo návrh rezoluce reagující na Brexit a naplánovalo průběh mimořádného pléna Evropského parlamentu. Evropský parlament přijal usnesení o rozhodnutí vystoupit z EU, které je výsledkem referenda ve Spojeném království, v úterý 28. června 2016.¹⁹

V pátek 24. června 2016 se rovněž sešla koordinační schůzka V4 a proběhla schůzka evropských ministrů šesti zakládajících členů EU. Rovněž došlo k setkání na úrovni ministrů pro evropské záležitosti všech zemí EU. V pátek 24. června 2016 se také sešla tzv. institucionální čtyřka EU, jež uvedla, že „Nové řešení pro Spojené království v rámci Evropské Unie, sjednané na zasedání Evropské rady ve dnech 18. - 19. února 2016, nyní podle dohody nevstoupí v účinnost a zaniká. Nebude se o něm znovu vyjednávat.“

Již 26. června proběhla schůzka poradců premiérů/státních tajemníků pro evropské záležitosti. V rámci summitu Evropské rady 28. – 29. června premiér Spojeného království vyznamenal Evropskou radu o výsledku referenda. 29. června 2016 také proběhla neformální schůzka EU 27, tedy již bez zástupců Spojeného království.²⁰ Ve společném prohlášení hlavy států a předsedové vlád 27 členských států uvedli, že je třeba, aby vystoupení probíhalo organizovaným způsobem dle právního základu, jímž je článek 50 SEU. Není možné vést jakákoliv jednání, dokud nebude učiněno oznámení dle článku 50 SEU (známé jako dohoda „*No negotiation without notification*“). K budoucímu uspořádání poměrů bylo řečeno, že „Přístup na jednotný trh je podmíněn přijetím všech čtyř svobod.“ Zástupci 27 států rovněž deklarovali záměr zahájit politickou reflexi při vědomí, že Evropská unie je historický úspěch z hlediska míru, prosperity a bezpečnosti na evropském

¹⁶ Dostupné [zde](#)

¹⁷ Více viz: *Leaving the EU: Parliament's Role in the Process*, House of Lords, Library Note, updated 4 July 2016 a dále *Brexit: how does the Article 50 process work?* Briefing paper of House of Commons Library, Number 7551, 30 June 2016

¹⁸ *Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU*. Wheeler, B. and Hunt, A. BBC News, 2. října 2016, k problému úpravy právního řádu v UK viz.: Gordon, R., Moffatt, Rowena. *Brexit: The Immediate Legal Consequences*. The Constitution Society. 2016

¹⁹ Dostupné [zde](#)

²⁰ Prohlášení dostupné [zde](#)

kontinentu, ale Evropané očekávají „lepší výsledky v zajišťování bezpečnosti, pracovních míst a růstu, jakož i naděje v lepší budoucnost.“

V září 2016 navštívil předseda Evropské rady Donald Tusk Londýn, kde jednal s premiérkou Theresou Mayovou. 16. září 2016 proběhlo v Bratislavě neformální zasedání 27 hlav států a předsedů vlád. Lídři se zde dohodli na Bratislavském prohlášení a plánu, který stanoví cíle pro nadcházející měsíce.²¹ V tomto plánu je vysloveno odhodlání zajistit úspěch EU jakožto sedmadvacítky. Zároveň jsou pojmenovány největší výzvy pro nadcházející měsíce – obavy obyvatel související s migrací, terorismem a hospodářskou a sociální nejistotou. Plán se konkrétněji věnuje právě migraci a vnějším hranicím, vnitřní a vnější bezpečnosti a hospodářskému a sociálnímu rozvoji a mladým lidem.

Orgány EU zatím jmenovaly své zástupce pro vyjednávání o Brexitu. Rada EU již v létě jmenovala Didiera Seeuwse.²² Komise jmenovala v červenci 2016 Michela Barniera²³ jako vedoucího vyjednávacího týmu, ten má zahájit svoji činnost začátkem října 2016. Ti byli doplněni zástupcem Evropského parlamentu – Guyem Verhofstadtem²⁴.

Vedoucí představitelé sedmadvacítky se neformálně sejdou začátkem roku 2017 ve Vallettě a poté pravděpodobně u příležitosti oslav 60. výročí Římských smluv v březnu 2017 v Římě, kde by mělo dojít k završení procesu reflexe.

Pohled a postup v rámci V4

Koordinační schůzka V4 proběhla již v pátek 25. června 2016. Již 27. června 2016 proběhlo v Praze zasedání ministrů zahraničních věcí Visegrádské čtyřky, Německa a Francie. 28. června proběhla schůzka B. Sobotky jménem V4 s předsedou Evropské komise Jean-Claude Junckerem, s předsedou Evropské rady Donaldem Tuskem a předsedou Evropského parlamentu Martinem Schulzem k výsledkům referenda. Rovněž se uskutečnilo setkání V4 na úrovni premiérů. Výsledkem je Společné prohlášení předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny: Důvěryhodná a akceschopná Unie.²⁵

Na konci srpna 2016 proběhl ve Varšavě summit premiérů Visegrádské skupiny za účasti německé kancléřky Angely Merkelové. I zde byla jedním z hlavních témat reforma EU.

Předsedové vlád zemí V4 vydali společné prohlášení i k neformálnímu zasedání v Bratislavě v polovině září 2016.²⁶ V tomto prohlášení bylo vymezeno několik prioritních oblastí pro nadcházející měsíce:

- Posilování demokratické legitimacy – zde byla zmíněna potřeba loajální spolupráce a institucionální rovnováhy mezi evropskými institucemi a potřeba posílení role národních parlamentů spolu s důrazem na principy subsidiarity a proporcionality.
- Hodnota různorodosti – zde bylo zmíněno, že všechna jednání musí být inkluzivní a otevřená všem členským státům.

²¹ Dostupné [zde](#)

²² Belgický diplomat.

²³ Bývalý francouzský premiér a komisař pro jednotný trh v letech 2010 – 2014.

²⁴ Bývalý belgický premiér, současný předseda politické frakce Aliance liberálů a demokratů pro Evropu (ALDE).

²⁵ Dostupné [zde](#)

²⁶ Dostupné [zde](#)

- Bezpečnost – např.: akceschopnost Evropské pohraniční a pobřežní stráže, interoperabilita systémů IT a kvalita dat v nich, implementace PNR směrnice, kontroly na vnějších hranicích EU, zřízení cestovního informačního a autorizačního systému (ETIAS), boj s radikalizací, podpora přístupových snah zemí západního Balkánu, posílení spolupráce v obraně.
- Migrace – posílená spolupráce se třetími zeměmi, připravenost okamžité pomoci Bulharsku, dále migrační politika má být založena na principu „flexibilní solidarity“, „Návrat k Schengenu“.
- Jednotný trh – např. zlepšení komunikace o výhodách jednotného trhu.

Zástupci výborů pro evropské záležitosti parlamentů zemí Visegrádské skupiny se věnovali otázkám Brexitu i na setkání, které proběhlo začátkem října 2016 ve Velehradu, kde vyjádřili mimo jiné svoje přesvědčení, že případný budoucí přístup Spojeného království na unijní vnitřní trh musí být založen na aplikaci všech čtyř svobod tvořících v důsledku jeden nedílný celek a že zároveň je nezbytné minimalizovat případné negativní dopady Brexitu na budoucí hospodářské vztahy mezi EU a Spojeným královstvím a rovněž se vyjádřili k přání zachování co nejlepších vztahů.

Postup v rámci ČR

Premiér Bohuslav Sobotka se k rozhodnutí Spojeného království vyjádřil 24. června 2016. 27. června 2016 vláda schválila premiérův návrh na zřízení Pracovní skupiny pro vystoupení Velké Británie z EU a pro řešení otázek spojených s budoucím směřováním Unie, jejímž úkolem je definovat klíčové zájmy ČR, připravovat analýzy a koordinovat jednání na různých fórech. Skupina je složena ze zástupců resortů a hospodářských a sociálních partnerů a jejím cílem je:

- projednávat otázky spojené s vystoupením UK z EU,
- projednávat nové nastavení vztahů s UK a
- řešit otázky související s budoucím směřováním EU.

Pracovní skupina se poprvé sešla 14. července 2016. Premiér rovněž začátkem léta vyzval předsedy všech parlamentních politických stran k zapojení se do diskuze.²⁷ Výsledky pracovní skupiny mají sloužit jako základ k této debatě napříč politickým spektrem. Setkání zástupců těchto stran proběhlo 5. září 2016. Již na konci června zařadila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR na své jednání mimořádný bod vystoupení Spojeného království z EU.

Brexit a národní parlamenty

Sledování Brexitu národními parlamenty

Ve Francii byl na úrovni dolní komory francouzského parlamentu tedy Národního shromáždění zřízen zvláštní dočasný výbor pro Brexit, který má 24 členů. Jde o informační výbor, který se má zabývat procesem vystoupení a souvisejícími opatřeními. Výbor vznikl na popud předsedy Národního shromáždění Claude Bartolonea, který výboru předsedá.²⁸ Zvláštní výbor pro Brexit byl zřízen i Senátem, tedy horní komorou francouzského parlamentu, kde zasedají členové výboru pro evropské záležitosti a zahraničního výboru. Předsedové těchto dvou výborů této monitorovací skupině, která má za úkol věnovat se nejen vystoupení UK z EU, ale i reformě Evropské unie,

²⁷ Přesněji byly osloveny politické strany, které mají poslanecký klub v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Strana Úsvit – Národní Koalice svého zástupce nenominovala.

²⁸ Informace o výboru dostupné ve francouzském jazyce [zde](#)

společně předsedají. Tato skupina má 20 členů napříč politickými stranami.²⁹ V italském senátu byli jmenováni dva zpravodajové pro Brexit – pan Guerrierri pro výbor pro záležitosti EU a pan Sangalli pro výbor pro zahraniční záležitosti. V komorách zbývajících zemí se Brexitu v zásadě věnují výbory pro evropské záležitosti – např. výbor pro záležitosti EU v horní komoře nizozemského parlamentu plánuje pracovní návštěvu Londýna a Bruselu na podzim tohoto roku k Brexitu, výbor pro evropské záležitosti německého Bundestagu měl setkání se zástupci ministerstva zahraničních věcí k Bratislavskému summitu, v Dánsku je plánováno setkání s europoslanci k tématu, atp. V některých komorách bylo uspořádáno zvláštní zasedání k Brexitu. Brexit je více sledován také v Irském parlamentu, plánuje se návštěva britských kolegů ve výboru pro záležitosti EU. Brexit je samozřejmě sledován v parlamentu Spojeného království. V dolní komoře, tedy v House of Commons, se v polovině října očekává zřízení výboru k Brexitu.³⁰

Rovněž stálí zástupci národních parlamentů při Evropském parlamentu požádali o schůzku s Komisí a Radou, aby je informovaly o aktuální situaci. Tato schůzka je předpokládána ke konci tohoto roku.

O co národní parlamenty přišly vlivem Brexitu

Součástí souboru ujednání, který již zanikl, bylo i Rozhodnutí hlav států a předsedů vlád, zasedajících v Evropské radě, o novém řešení pro Spojené království, jehož součástí byl oddíl 3, který se věnoval roli národních parlamentů. V bodě 2 tohoto oddílu byla blíže definována zásada subsidiarity, v bodě 3 byl představen nový mechanismus včasného varování – tzv. červená karta, která měla doplnit stávající mechanismy žluté a oranžové karty. Tato červená karta by se aktivovala, pokud by odůvodněná stanoviska k nedodržení zásady subsidiarity v návrhu legislativního aktu Unie zaslaná během 12 týdnů od postoupení uvedeného návrhu představovala více než 55 % hlasů přidělených vnitrostátním parlamentům. V takovém případě mělo předsednictví Rady zařadit bod na pořad jednání Rady za účelem diskuze. Na základě této diskuze pak měli zástupci členských států jednající jako členové Rady dotčený návrh přestat dále zvažovat, „pokud nebude pozměněn s cílem vyřešit připomínky vyjádřené v odůvodněných stanoviscích.“

Již v průběhu jednání před Lisabonskou smlouvou byla uvažována úprava tzv. červené karty, podle které by Komise byla povinna vzít svůj návrh zpět v případě, že by dvě třetiny vnitrostátních parlamentů zaujaly záporné stanovisko.³¹ Tento návrh byl však odmítnut. Každoročně se také objevují hlasy národních parlamentů k posílení mechanismu kontroly subsidiarity. Ve výroční zprávě Komise za rok 2015 o subsidiaritě a proporcionalitě³² byla zmíněna neformální schůzka pořádaná nizozemskou Tweede Kamer v Bruselu k úloze vnitrostátních parlamentů, na níž byly projednány rovněž možnosti zlepšení mechanismu kontroly subsidiarity. V květnu se ve Varšavě a v říjnu v Lucemburku sešla neformální pracovní skupina vnitrostátních parlamentů za účelem projednání možného zlepšení mechanismu. Na základě těchto diskuzí byla Komise vyzvána, aby uvážila možnost vyloučení vánoční/novoroční přestávky a přestávek během prázdnin v činnosti orgánů EU při výpočtu osmítýdenní lhůty, v níž mohou vnitrostátní parlamenty vydat odůvodněné stanovisko. Rovněž se pravidelně objevují požadavky týkající se tzv. zelené karty, kdy by skupina vnitrostátních parlamentů mohla vyzvat Komisi k předložení návrhů. Dále je někdy navrhováno, aby se kontrola nevztahovala jen na subsidiaritu, ale i na soulad se zásadou proporcionality nebo

²⁹ Informace ve francouzském jazyce dostupné [zde](#)

³⁰ Tyto údaje pocházejí z informací od stálé zástupkyně PSP při EP ze studie, kterou si nechaly zpracovat parlamenty Maďarska a Nizozemska.

³¹ Syllová, Pítrová, Paldusová a kol.: Lisabonská smlouva. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1344 s., via Balounová, E. Syllová, J. Právní posouzení dohody o novém řešení pro Spojené království v rámci Evropské unie z hlediska posílení úlohy národních parlamentů, Parlamentní institut, únor 2016

³² KOM (2016) 469 v konečném znění

právního základu návrhu. Také se objevují návrhy na prodloužení osmitýdenní lhůty. Konečně někdy se objevuje návrh, aby účinek stávající žluté karty byl přeměněn na účinek červené karty, tedy aby Komise musela návrh stáhnout nebo alespoň pozměnit. To bývá navrhováno zejména s ohledem na málo časté využívání mechanismů, resp. dosažení požadovaného počtu odůvodněných stanovisek. Žlutá karta byla zatím „udělena“ jen třikrát.³³

K dopadům Brexitu

Možné budoucí scénáře

Při posuzování dopadů vystoupení Spojeného království z EU je třeba brát v potaz, jak bude vypadat rámec budoucích vztahů UK s EU. V zásadě se Spojené království může vydat následujícími cestami:

- Vydat se tzv. Norskou cestou – stát se členem v Evropském hospodářském prostoru (EEA – European Economic Area). Norsko má přístup k jednotnému vnitřnímu trhu, povinnost implementovat velkou část unijní legislativy a zároveň výrazně finančně přispívá – následující tabulka ukazuje příspěvky UK vs. Norska EU v roce 2014³⁴:

Norway and UK - contributions to the EU and EEA/EFTA in 2014

Norway^a	<i>€m</i>	<i>£ per capita</i>
EEA/EFTA commitment to EU operational costs	296	58
EEA Grants	153	30
EFTA budget	8	2
Norway Grants	129	25
Total	586	115

UK^b	<i>€m</i>	<i>£ per capita</i>
Net EU budget contribution	9,807	152
Gross EU budget contribution (after rebate)	14,346	222
Gross EU budget contribution	19,234	298

^a contributions converted to GBP at average exchange rate for 2014

^b estimated outturn

Sources: EFTA Annual Report 2014; Agreement between the Kingdom of Norway and the European Union on a Norwegian Financial Mechanism for the period 2009-14; Protocol 38 B of the EEA Agreement; EEA Grants.org; HM Treasury European Union Finances 2014, Credit Swiss exchange rates

Nicméně pokud UK vystoupí z EU, ztratí i členství v Evropském hospodářském prostoru. Spojené království může požádat o členství v Evropském sdružení volného obchodu, a tak se stát členem EHP. Otázkou ale samozřejmě zůstává přijetí do ESVO, které nebude automatické.

- Vydat se tzv. Švýcarskou cestou – stát se členem Evropského sdružení volného obchodu (EFTA – European Free Trade Association) a získat přístup k jednotnému vnitřnímu trhu formou bilaterálních smluv. Švýcarsko rovněž přispívá do rozpočtu EU, ale méně než Norsko. Švýcarsko má přístup k jednotnému vnitřnímu trhu, ale ne ve všech oblastech.

³³ Naposledy v roce 2016 k tzv. návrhu reformy směrnice o vysílání pracovníků (KOM (2016) 128 v konečném znění)

³⁴ Zdroj: Brexit: some legal and constitutional issues and alternatives to EU membership; House of Commons Library, Briefing paper, Number 07214, 28 July 2016

Švýcarsko rovněž musí implementovat některou příslušnou legislativu, ale ne v tak velkém rozsahu jako Norsko.

- Turecká cesta – Turecko je s EU v celní unii – žádné daně nebo cla na dovoz a vývoz průmyslového zboží, toto se nevztahuje na zemědělské výrobky nebo služby. Turecko ale nemůže rozhodovat o daních a clech u zboží, které je dováženo z non-EU zemí. Vztah Turecka a EU je ale založen nejen na ekonomické dohodě, ale i statusu kandidátské země.
- Budoucí Kanadská cesta – CETA ještě nevstoupila v platnost, i tak lze na jejím případě ukázat možnou budoucí cestu pro Spojené království. Tato cesta znamená lepší přístup na EU trhu eliminováním většiny daní a cel. Nicméně nevztahuje se na určité produkty. Také dovozci musí prokázat, že zboží bylo vyrobeno v Kanadě. Sektor služeb je pokryt pouze částečně. Dovozy musí splňovat kritéria EU. Nicméně tato smlouva je dojednávána již řadu let a ještě nevstoupila v platnost.
- Jít cestou jednostranného volného obchodu po vzoru Singapuru nebo Hong Kongu. Zde jsou také výrazná negativa – mnozí se domnívají, že žádné daně ani cla mohou mít výrazně negativní dopad na zemědělství a těžký průmysl Spojeného království.³⁵
- Neuzavírat žádnou speciální dohodu, platila by ujednání Světové obchodní organizace.

Tyto představené scénáře se také někdy zjednodušují jako verze tzv. měkkého (soft) Brexitu a tvrdého (hard) Brexitu, přičemž je jasné, že Norská cesta je cesta měkkého Brexitu, možnost bez žádné speciální dohody pak tou nejtvrdější verzí Brexitu.

Pro ilustraci těchto zmíněných scénářů viz tabulka možných modelů vztahu UK a EU:³⁶

³⁵ Zdroj Five models for post-Brexit UK trade

³⁶ Zdroj: Alternatives to membership: possible models for the United Kingdom outside the European Union, HM Government, březen 2016

Summary Table – Models of relationship to the European Union

		Access to the Single Market in goods and services									
		Votes on EU law	Tariff-free trade	Customs Union and external trade	Level playing field for business	'Ever closer union'	Justice and Home Affairs (JHA)	Free Movement of People	Schengen border-free area	Contribution to EU financing	Eurozone membership
UK membership of the EU								a)		b)	
Standard EU membership											
Norway (non-EU EEA)											
Bilateral Agreements	Switzerland										
	Canada										
	Turkey										
WTO membership			c)		d)						

Legend	
Full	
Partial / voluntary / special arrangement	
None	

- a) Free movement of people: at the 2016 February European Council the Prime Minister secured a new settlement that will enable the UK to have a new emergency brake to limit full access to in-work benefits by newly arrived EU workers for up to four years when they enter our labour market. This will be in force for seven years.
- b) The UK receives a rebate on its contributions to the EU budget.
- c) Except where the EU has bound tariffs at zero per cent in WTO commitments.
- d) Except where the EU has made commitments under General Agreement on Trade and Services.

Ačkoliv článek 50 SEU nebyl ještě nikdy v historii použit, z Evropské unie resp. z Evropských společenství již vystoupilo několik zemí nebo oblastí – Alžírsko v roce 1962, kdy získalo nezávislost na Francii, Grónsko v roce 1985 poté, co získalo vnitřní samosprávu a v referendu odhlasovalo vystoupení, souostroví Saint-Pierre a Miquelon a ostrov Svatého Bartoloměje.

Grónsko jako součást Dánska vstoupilo do Evropské unie v roce 1973 na základě referenda, již v referendu se však obyvatelé ostrovní země vyjádřili proti vstupu do EU, vzhledem k nízkému počtu obyvatel však zvítězil hlas obyvatel Dánska a Grónsko spolu s ním do EU vstoupilo. V roce 1979 získalo Grónsko vnitřní autonomii a v roce 1982 se v referendu vyjádřilo pro vystoupení z EU, avšak pouze těsným poměrem. Počátkem osmdesátých let tedy proběhla jednání o vztahu Grónska a ES, jejichž výsledkem bylo v roce 1984 dosažení dohody o zřízení statusu zámořského území pro Grónsko. Součástí statusu Grónska jako zámořského území se stal od roku 1985 balík smluv s ES. Nejvýznamnější je dohoda o rybolovu, podle níž mohou členské státy lovit v grónských vodách určitý kontingent ryb, za to získalo Grónsko od EU příspěvek pro své autonomní orgány, v přepočtu téměř 35 milionů eur ročně.³⁷

Dopady na EU a ČR

Na závěry o ekonomických dopadech je stále ještě brzy. Jak uvádí informace vlády ČR, odchod Spojeného království oslabí hospodářství EU jako celku a jeho postavení na světových trzích. Bezprostředně lze očekávat dopady na finanční trhy; finanční trh EU jako celek bude ztrátou Spojeného království patrně oslaben na úkor ostatních světových trhů, zejména USA. Negativní

³⁷ Zdroj Tomášek, M., Vnitřní nezávislost Grónska a Evropské unie

ekonomické dopady Brexitu na hospodářství UK jsou odhadovány na cca 3 % HDP kumulovaně do roku 2020, což může ovlivnit i ostatní země EU.

K dopadům na ČR vláda uvádí, že pokud by se nepodařilo rychle vyjednat nepřerušovaný přístup UK na vnitřní trh, na ČR vystoupení dopadne skrze exportní sektor, což by v přepočtu na HDP znamenalo čistý negativní dopad na český export ve výši 0,3 až 0,5 %. Dlouhodobý kumulovaný dopad propadu exportu na HDP ČR je v realistických scénářích maximálně 0,25 %. Nad rámec přímých ekonomických dopadů nastane rovněž výpadek v rozpočtu EU, z kterého vláda ČR odvozuje dodatečný kumulovaný negativní dopad na dlouhodobé HDP ČR až v míře 0,28 %. Celkové negativní dopady na českou ekonomiku by tedy dle realistických scénářů stanovených mezinárodními institucemi dosáhly zhruba 0,5 % HDP v dlouhodobé perspektivě.³⁸

Jiné než ekonomické dopady lze nyní jen stěží odhadovat a názory na ně se různí.³⁹

Zdroje

Právní předpisy, prohlášení, atp. uvedené v textu

Alternatives to membership: possible models for the United Kingdom outside the European Union, HM Government, březen 2016; dostupné zde:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/504604/Alternatives_to_membership_-_possible_models_for_the_UK_outside_the_EU.pdf

Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU. Wheeler, B. and Hunt, A. BBC News, 2. října 2016, dostupné zde: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>

Brexit: how does the Article 50 process work? Briefing paper of House of Commons Library, Number 7551, 30 June 2016

Brexit: some legal and constitutional issues and alternatives to EU membership, Briefing paper of House of Commons Library, Number 07214, 28 July 2016

Brexit: what happens next? Briefing paper of House of Commons Library, Number 07632, 30 June 2016

Británie začne jednat o odchodu z EU začátkem roku 2017, oznámil Johnson; dostupné zde:

http://www.lidovky.cz/britanie-zacne-jednat-o-odchodu-z-eu-zacatkem-roku-2017-oznamil-johnson-1iy-/zpravy-svet.aspx?c=A160922_204053_In_zahranici_ele

Everything you need to know about Article 50 (but were afraid to ask), Andrew Duff, 4 July 2016, verfassungsblog.de/brexit-article-50-duff/

Five models for post-Brexit UK trade, BBC News, 27. června 2016, dostupné zde:

<http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36639261>

Leaving the EU: Parliament's Role in the Process, House of Lords, Library Note

³⁸ Více viz stránky vlády ČR k Brexitu [zde](#)

³⁹ K dopadu na V4 např. Brexit could amplify the V4's voice within the EU, dostupné [zde](#)

Richard Ekins: The Legitimacy of the Brexit Referendum, dostupné zde: <https://ukconstitutionallaw.org/2016/06/29/richard-ekins-the-legitimacy-of-the-brexit-referendum/>

Robertson Geoffrey, How to stop Brexit: get your MP to vote it down, dostupné zde: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/27/stop-brexit-mp-vote-referendum-members-parliament-act-europe>

Scrutinising Brexit: the role of Parliament, House of Lords, published 22 July 2016

Stránky vlády ČR věnované Brexitu: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/informace-k-vystoupeni-velke-britanie-z-eu-146317/>

Sylová, Pítrová, Paldusová a kol.: Lisabonská smlouva. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1344 s.

The proces of withdrawing from the European Union, House of Lords, published 4 May 2016

Theresa May to decide over Brexit talks, No 10 says, after Boris Johnson began setting Brexit strategy, dostupné zde: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/22/theresa-may-to-decide-over-brexit-talks-no-10-says-after-boris-b/>

Tomášek, M. Vnitřní nezávislost Grónska a Evropské unie, dostupné zde: <http://magazin.ceskenoviny.cz/zpravy/vnitri-nezavislost-gronska-a-evropska-unie/386761>

Vystoupení UK z EU – analýza vybraných právních aspektů, analýza MZV ČR

What if...? The Consequences, challenges and opportunities facing Britain outside EU, Report of Open Europe, 03/2015